

NIESPRAWNY (23) ai

W pisowni łącznej (15), w rozłącznej (8).

e oraz a jasne.

[comp niesprawniejszy].

sg m N niesprawny (3). ◇ G niesprawn(e)go, [niesprawniejsz(e)go] (3). ◇ A niesprawn(e)go (2). ◇ f N niesprawną (3). ◇ A niesprawną (2). ◇ n N niesprawn(e) (1). ◇ G niesprawn(e)go (2). ◇ pl N m pers niesprawni (3). ◇ [G niesprawnych.] ◇ A subst niesprawné (3); -é (1), -(e) (2). ◇ I m niesprawnymi (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI w. s.v. sprawny.

1. Nieudolny, nieumiejętny; nie działający jak należy; inefficax, ineptus Cn (10) : Vrzędow żadnych nie dáłá dáwác Polakom iedno Niemcom mowiac iż nie śpráwni *BielKron* 355, 184v; Krol Ludwig máiac o nich [o *Turkach*] śpráwę/ ále śam bárzo niespráwny wyciągnął przeciw nim z Ludem śwym *BielSpr* 56; áliści poczuią Woźnicę [*Faetona*] niespráwnego: Z drogi wśtępuią. Tám wnet toru chybywśzy/ niebo zápaliły *RybGęśli* Cv; [prośzę Pánie/ nie ielthem ci wymowny/ od wczoráyśzego y od trzeciego dnia: y iákożeś przemowił do ślugi twe⁸⁰/ niespráwnieyśzego y nierychłeyśzegom [!] iężiká [!] śie śtał [*impeditioris et tardioris linguae sum*]. *Leop Ex* 4/10 (*Linde*)].

niesprawny do czego (1): Ludzie bez gniewu niespráwni do wykonánia. *SkarKaz* 313b *marg*.

niesprawny ku czemu (1): TV śye godźi nieco powiedźieć o niedbálości [...] iże Ráyce [...] Piśáfkie mieyśce ludźmi ktemu niespráwnymi záladzáią *GroicPorz* d4v.

Szereg: »niebaczny a niesprawny« (1): Bo Vrzędnik niebáczny á niespráwny/ czego omieśzka w Ieśieni/ Zimie/ y ná Wiofnę/ tedy Lećie męczy chłopy *GostGosp* 34.

W przén [cum inf] (1) : Przeto woli mey rádá [moja lódz]/ (rzádzić śie nie śpráwna) Chętnie żagle rozwiła/ ku twey/ Pánie/ chwale *SzarcRyt* C4.

a. Nie umiejący zachować szyku wojskowego (2) : [*Zygmunt król węgierski*] miał lud wielki iedno niespráwny *BielKron* 240v; MOśkwá [...] śą chłopi [...] prości/ okrutni/ nie śmieli/ ná walkę nikkzemni/ y nie śpráwni/ chocia ie kto chce porządnie śzykować ná wśfće ku potkánium/ nie poddádzą śie ná tho *BielSpr* 66.

2. Nie taki jak należy, niewłaściwy, nieporządny (6) : przezrzał miedzi greki niektore nie śprawne rzeczy [...] napirwey iże grekowie prawo włożyli [...] aby wśzędi prawdę mowiono, a śami iawnie śgali. *BielŻyw* 23, 34; Abowiem z Láćinśkiego niespráwnego piśánia/ wielkie częśto śpory miedzy niebogoboynymi Prokuratormi rośtą *GroicPorz* ev, e; Strzelbę teź miewáią [*Walaszy*] dzielną lecz nie śpráwną. *BielSpr* 69.

Szereg: »nierządny a niesprawny« (1): Wiele śmutku y zálości śpołu wśzytkim w Polśzce tá wypráwá nierządna á nie śpráwna ná ten czás przyniośłá *BielKron* 399.

3. Nie poddany obróbce (4) :

a. Niewprawny, niuprawiony (o ziemi) (1) : Incultus ager, Niespráwna albo niepłodna rola. *Mącz* 60a.

[Szereg: »niesprawny a niewyrobiony«: Litwá [...] w domu zawodámi y trudnym przebyćiem Rzek/ Láfów/ y ieżior w nieńpráwnych won czás pułzczach á niewyrobionych ftárzynach [...] beńpiecznie żyli StryjKron 404 (*Linde błędnie: niesprawiony s.v. sprawić*).]

b. *Taki, który nie został poddany procesowi granulacji (3) :*

*Wyrażenie: »proch niesprawny« (3): (marg) Kule ogniste (-) Vczyń iákoby piłę/ s płotná łowitego/ Záwiń wto s tych máteryy/ prochu nieńpráwnego. BielSat N2 [*idem BielSjem*]; *BielSpr* 65; *BielSjem* 38.*

4. *Niezgodny z prawem (3) :*

a. *Wynikający, pochodzący z bezprawnego postępowania (2) :* Dáy mi [...] nieńpráwné ludfkie śády bez boiaznij wzgardzitz *OpecŻyw* 135v; ábyłmy vmnieyśzyli miáry/ á przyśporzyli gwichtow/ y podrzucyli wagi nieńpráwné [*stateras dolosas; ízale zdrádlivé WujBib*] *Leop Am* 8/5.

b. *Postępujący wbrew prawu (1) :* TEEn gdy poznał tám ráde w Athenaeh nieńpráwną/ Ktorzy okázowali ták okrutność iáwną/ [...] one okrutniki zaraz poimáli/ [...] A tám dobrym porządkiem miáłto opátrzyli. *PaprPan* [Hh5].

Synonimy: 1., 2. nierządny, niesposobny, nikczemny; 3. nieuprawny; 4. grzeszny, niepobożny, nieprawy, niesłuszny, niesprawiedliwy, zły.

Cf NIESPRAWIANY, NIESPRAWIONY, SPRAWNY

AK